

Maharishijev program za stvaranje svetskog mira

Lazar Voš

Fakultet političkih nauka u Zagrebu

Sažetak

Maharishi Mahesh Yogy razvio je program za stvaranje svetskog mira koji se temelji na rezultatima znanstvenih eksperimenata i tehnologiji koja kreira koherenciju u individualnoj i kolektivnoj svesti i neutralizuje stresove i napetosti u pojedincima i socijalnim zajednicama. Do danas je napravljeno oko četrdeset socioloških eksperimenata koji potvrđuju tezu da jedan posto ljudi može izazvati kvalitativne promene u socijalnim sredinama.

»Rat se započinje u svesti — mojoj, tvojoj, našoj — stoga trebamo u vlastitoj svesti graditi obranu mira«

Moto UNESCO-a

Svi dosadašnji pokušaji da se ostvari trajan svetski mir bili su bezuspešni. Zato je sasvim razumljiva i opravdana pojava novih mirovnih pristupa koji pokušavaju dati svoj doprinos u zaustavljanju apokaliptičkih tendencija i izgradnji sigurnijeg i bezbednijeg sveta. Dilema: rat ili mir, na sadašnjem stupnju tehničkih i destruktivnih mogućnosti oružja, predstavlja najpresudniju raskrnicu, ne samo za kraj drugog milenija već za budućnost i opstanak civilizacije i ljudske vrste uopšte. Proučavanje svih puteva i sredstava koji teže rešavanju te dileme u korist mira i života, zadatak je pred kojim moraju ustuknuti sve prolazne, a neretko i umetno izazvane podvojenosti i antagonizmi. Među novim mirovnim pristupima posebno se ističe Program za stvaranje mira utemeljen na znanstvenim eksperimentima i tehnologiji koja kreira koherenciju u individualnoj i kolektivnoj svesti i neutralizuje stavove i napetosti u pojedincima i socijalnim zajednicama. Prema njegovom autoru Maharishi Mahesh Yogyju ovaj program je oficijelno nazvan »Maharishijev program za stvaranje svetskog mira«. Metoda na kojoj se zasniva — Maharishijeva tehnologija ujedinjenog polja — sastoji se od tehnike transcendentalne meditacije (TM) i TM-sidhi tehnika (naprednih tehnika iz okvira TM-programa). Za razliku od ostalih mirovnih koncepata koji počivaju na teorijsko-

racionalnim i etičkim premisama, Maharishi je svoju metodu podvrgao egzaktnim znanstvenim proverama na vodećim svetskim univerzitetima. U ovom radu pokušaćemo eksplicirati i analizirati najznačajnije eksperimente kao i teorijski okvir ovog specifičnog programa za kreiranje svetskog mira.

Maharishijev efekt

Gotovo od samog početka tehnika TM je postavljena na akademsku razinu budući da su znanstvenici počeli da ispituju različite posledice koje nastaju u čoveku i društvenim grupama koje praktikuju TM—psihofiziološku metodu za oslobađanje od stresova i napetosti i razvijanje ljudske svesti. U poslednjih tridesetak godina napravljeno je preko četiri stotine znanstveno-eksperimentalnih radova o ovoj metodi u preko sto šezdeset vodećih svetskih znanstveno-istraživačkih institucija i sveučilišta na svim kontinentima.¹ Pokušaji su vršeni u oblastima fiziologije, psihologije, ekologije i socijalnih odnosa na elitnim znanstvenim ustanovama širom sveta, uključujući i takve kao što su: Harvard, Yale, Princeton, Massachusetts Institute of Technology, Stanford UCLA i brojni drugi. Rezultati znanstvenih radova objavljuju se u naj-reprezentativnijim svetskim medicinskim, psihološkim i sociološkim časopisima: *Lancet*, *Science Experimentia*, *Scientific American*, *American Journal of Physiology*, *Journal of Psychology*, *Academy of Management Journal*, *Criminal Justice and Behavior*, *Journal of Moral Education*, *Journal of Mind and Behavior* itd. Još 1976. američki znanstvenici Borland i Landrith kompletirali su prvo sociološko istraživanje 22 američka grada, od kojih je 11 gradova imalo 1% građana koji su prakticirali TM². U ovim je gradovima došlo do pada kriminala, prema statistici FBI, čak za 8,2%, dok je u istom periodu u kontrolnim gradovima došlo do povećanja stope kriminala za 8,3%. Analiza trendova kriminala u obe skupine (koji su bili istovetni niz godina), pokazala je nagli, gotovo dramatičan pad stope kriminala u prvoj skupini, pad koji je koincidirao s trenutkom u kojem segment populacije koji vježba TM doživi približno 1%. Do danas je napravljeno oko četrdesetak egzaktnih socioloških studija i eksperimenata koji potvrđuju tezu da jedan posto ljudi koji meditiraju (ili koren iz 1% — primenom snažnijih Sidhi-tehnika iz TM-programa) izaziva čitav niz kvalitativnih promena u socijalnim sredinama³: smanjuje se broj samoubistava i saobraćajnih udesa, opada stopa kriminala i obolenja, povećava se produktivnost i broj prijavljenih patenata, smanjuje se intenzitet političkih i oružanih sukoba itd. U tim istraživanjima obuhvaćene su

¹ Vidjeti: »Results of Scientific Research on the Transcendental Meditation and TM-Sidhi Programme«; Maharishi European Research University (MERU) Press, Seelisberg, Switzerland, 1984.

² Ibidem

³ Borland C., Landrith G. S.: »Improved Quality of City Life through the Transcendental Meditation Program: Decreased Crime Rates«; u: Orme-Johnson D. W., Farrow J. T. eds »Scientific Research on the Transcendental Meditation Program: Collected Papers vol. I«, p. 639—648 MERU Press, Rheinweiler, W. Germany, 1977.

⁴ Videti: Michael C. Dillbeck et al. »Consciousness as a Field: The Transcendental Meditation and TM-Sidhi Program and Changes in Social Indicators«; *The Journal of Mind and Behavior* volume 8, p. 67—104, No 1., Winter 1987, USA.

populacije manjih gradskih područja sa 25 — 50 000 stanovnika, srednjih sa nekoliko stotina hiljada i velikih sa više od milion građana, te populacije čitavih država i kontinenata uključujući i globus u celini. Dobiveni rezultati potvrđivali su gotovo fantastičnu hipotezu: nalazeći se u dijalektičkom odnosu međuzavisnosti, promene u kolektivnoj svesti društvenih celina odražavaju se na ponašanje pojedinaca koje je čine i obratno — rast svesti individualnih članova menja tokove kolektivne svesti u praktičnom ponašanju društvenih zajednica delovanjem grupe od samo 1% ljudi (ili koren iz 1%), u čijim se nervnim sistemima, putem TM, generira povećanje koherencije moždanih valova. Budući da je Maharishi Mahesh Yogy prvi predvideo taj fenomen još 1960. godine, po njemu je on nazvan »Maharishijev efekt«.⁵ Pojava da u kolektivnoj svesti populacionih sistema može doći do kvalitativne (fazne) promene u trenutku kada određena »kritična« masa članova socijalnog sistema poprими novu vrstu (koherentnijeg) funkcionisanja analogna je zbivanjima u mnogim prirodnim sistemima.⁶ Tako je npr. u fizici poznato da se magnetizacija komada čistog železa dešava u trenutku kada približno 1% atoma poravnava svoje magnetske polove, što trenutno uzrokuje jedinstvenu polarizaciju ostalih atoma i magnetizam celog sistema (komada železa). Slična pojava u sličnim proporcijama ponavlja se prilikom pretvorbe difuzne svetlosti u lasersku. U mnogim živim sistemima, kao što je npr. srce, rad i red čitavog sistema često je određen aktivnošću malog broja njegovih elemenata. U slučaju srca, to su tzv. stanice pace-makeri, kojih takođe u odnosu na čitav organ ima 1%. Sasvim nezavisno od aktuelnog postotka potrebnog da bi se promena u makrosistemu izazvala (u drugim sistemima on može biti veći ili manji), ovi primeri ilustruju opći princip promena u prirodi izražen dijalektičkim zakonom prelaza kvantiteta u novi kvalitet. Sredinom sedamdesetih godina (1975/76) Maharishi je uveo znatno snažniju tehnologiju za generiranje koherencije u pojedincima koja je nazvana TM-sidhi tehnika⁷. Sanskritska reč »sidhi« prevodi se kao »savršenstvo« i TM-sidhi tehnike su upravo i uvedene da bi se (brže) usavršile čovekove percepcijske sposobnosti, intuicija, osećaji, fizička snaga itd. . . Kao i tehnika TM i TM-sidhi tehnike su uvedene i praktikovane zbog intenziviranja individualnog razvoja. Nije postojala namera da se neposredno utiče na socijalne zajednice. Međutim, obzirom da su kolektivna i individualna svest vrlo usko povezane, pretpostavljeno je da će i TM-sidhi tehnike takođe ostvariti uticaj i na kolektivnu svest — i to kao neka vrsta »sporednog efekta«. Otkako je potvrđeno da TM-sidhi tehnike imaju veći uticaj na ljude koji ih praktikuju od same tehnike TM⁸, očekivalo se da

⁵ Borland C., Landrith G. S. »Improved Quality . . .« op. cit. p. 648.

⁶ Videti: Elaine i Arthur A. »The Maharishi Effect« p. 37—43, Stillpoint Publishing, Walpole, New Hampshire, USA, 1986.

⁷ Maharishi Mahesh Yogy »Enlightenment and Invincibility« p. 26—36 i 406; MERU Press, W. Germany, 1978. — Maharishi je pretpostavio da će grupa od korena 1% populacije koja zajednički prakticira TM-Sidhi program proizvesti snažan uticaj na povećanje kvalitete socijalnog života.

⁸ Midich, Ryncarz, Abrams, Orme-Johnson i Wallace »Koholbergian cosmic perspective responses, EEG coherence and the TM and TM-Sidhi program«; Journal of Moral Education 12, 3/1983 p. 166—173;

— D. W. i C. T. Haynes »EEG phase coherence, pure consciousness, creativity, and TM-Sidhi experiences« — International Journal of Neuroscience 13/1981 p. 211—217

će njihov uticaj na kolektivnu svest biti znatno snažniji, odnosno da je kvadratni koren od 1% populacije koji grupno praktikuje TM-sidhi program dovoljan da proizvede merljivi i holistički uticaj koherencije i integracije na celu populaciju. Ta pojava predstavlja samo proširenje »Maharishijevog efekta«, a ponekad se još naziva »efektom superzračenja«. Budući da se smatra da TM-sidhi program deluje na najfundamentalnijoj razini organizacije prirode, koje teorija kvantne fizike naziva »ujedinjeno polje«, efekt kolektivne prakse TM-sidhi programa proporcionalan je kvadratnom broju njegovih učesnika, u skladu sa principom »konstruktivne interferencije« (poznati princip koherencije u fizici) prema kojem je snaga ili intenzitet polja proporcionalan kvadratnom broju amplituda ili impulsa ovog polja. Amplituda polja se povećava koherentnim zbrajanjem amplituda iz različitih izvora, tako da je kumulativan efekt koherentnih elemenata proporcionalan njihovom kvadratnom broju. Kod nekoherentnih elemenata, naprotiv, taj je efekt proporcionalan samo njihovom broju.⁹ To znači da grupe od oko 7 000 eksperata (što je približno kvadratni koren iz 1% svetske populacije — oko 5 milijardi) koji praktikuju Maharishijevu tehnologiju ujedinjenog polja, u isto vreme i na jednom mestu, može kreirati snažan uticaj mira i harmonije u svetskoj kolektivnoj svesti. Na osnovu rezultata socioloških eksperimenata, Maharishi je napravio specifičan program za stvaranje svetskog mira i javno ga, na spektakularan način, obznanio u preko stotinu država i više od hiljadu najvećih gradova tokom 1986. godine¹⁰. Posebno je zanimljiva činjenica da određeni međunarodni procesi tokom 1987, 1988. i u prvoj polovini 1989: 1. popuštanje napetosti između dveju velikih sila, što je kulminiralo potpisivanjem i ratifikacijom Ugovora o uklanjanju nuklearnih projektila srednjeg i kratkog doмета 2. značajno smanjenje međunarodnog terorizma i 3. prestanak ratova i otpočinjanje pregovora u potrazi za mirnim rešenjem u čitavom nizu oružanih sukoba — Nikaragva, Maroko, Čad, Iran - Irak, Namibija, Uganda, Avganistan, Kambodžija itd. koincidiraju sa kriterijima realizacije ovog programa iz 1986. godine.¹¹

ANALIZA SOCIOLOŠKIH EKSPERIMENATA KOJIMA JE POTVRĐEN »MAHARISHIJEV EFEKT«

Ono što Maharishijev Program za stvaranje svetskog mira čini posebno značajnim i po čemu se razlikuje od svih do sada u historiji iskušanih pristupa za izgradnju mira jeste činjenica da se temelji na rezultatima znanstvenih eksperimenata a ne samo na teorijsko — etičkim premisama i konkluzijama. Rezultati tih eksperimenata potvrđuju da postoji znatno dublja povezanost između individue i društva nego što je to do nedavno bilo smatrano mogućim.

— Wallace R. K., Mills P. J., Orme-Johnson D. W., Dillbeck M. C., Jasobe E., »Modification of the paired H reflex through TM and TM-Sidhi program«; *Experimental Neurology* 79/1983 p. 77—86, etc.

⁹ Hagelin J. S. »Maharishi Programme to Create World Peace: Global Inauguration« p. 18—20, MIU Press, Vlodrop, Netherland, 1987.

¹⁰ Videti: »Maharishi's Programme to Create World Peace: Global Inauguration«; MERU Press, Vlodrop, Holland i AE Press Washington D. C. USA, 1987.

¹¹ Videti: »Maharishi's Programme to Create World Peace« p. 24, Maharishi Vedic University (MVU) Press, Publication No: 11170, Vlodrop, Holland, 1986.

Stoviše, oni ukazuju i na praktičnu metodu za poboljšanje kvaliteta socijalnog života, odnosno, postojanje novog mehanizma socijalnih promena koji je bitno različit od ustaljenih paradigmi percipiranja ove problematike. U ovom ćemo poglavlju, zbog ograničenosti prostora, elaborirati nekoliko, po našem izboru, najznačajnijih eksperimenata. Prvi deo ove analize posvećen je socijalnim promenama koje su zabeležene u gradovima u kojima oko 1% stanovnika prakticira tehniku TM. Početni eksperimenti bavili su se praćenjem stope kriminala i njihovi rezultati potvrđivani su u sve većem i većem broju gradova i u sve dužem periodu. Naredne studije proširene su praćenjem stope suicida kao i automobilskih nesreća, pri čemu je kontroliran širok opseg demografskih varijabli koje su mogle poslužiti kao alternativna objašnjenja rezultata istraživanja. Drugi deo ovog poglavlja bavi se socijalnim efektima kolektivne prakse TM i TM-sidhi programa koji su generirani delovanjem grupa meditanata veličine kvadratnog korena od 1% stanovništva: gradova, pokrajina, država i globusa u celini. Zavisne varijable u tim eksperimentima, pored stope kriminala i prometnih nesreća, bili su razni ekonomski pokazatelji; zatim, kompozitni indeks kvalitete života kao i intenzitet međunarodnih konflikata. Stopa kriminala je najčešće proučavana, i to u sasvim različitim geografskim i kulturnim sredinama, uključujući Holandiju, Indiju, Porto Rico, Izrael, Filipine i SAD. Kompozitni indeks kvalitete života praćen je u saveznoj američkoj državi Rhode Island, na Filipinima i celoj teritoriji USA, a intenzitet međunarodnih konflikata mjereno je u raznim kriznim područjima sveta i, takođe, na nivou svetske zajednice u celini. Na prvi pogled može izgledati neobično da se u ispitivanju pristupa koji bi trebao da doprinese razrešavanju konflikata i izgradnji mira, prati stopa kriminala i razni socijalni indikatori, međutim za to postoji više razloga: 1. merenjem i tih parametara potvrđuje se princip »Maharishijevog efekta« 2. i kriminal i rat predstavljaju samo različite vrste socijalnog nasilja 3. poboljšanje u različitim socijalnim indikatorima povezano je sa smanjenjem multidimenzionalnih uzroka društvenih sukoba.

Povećanje koherencije u područjima s 1% TM — praktikanata

U već pomenutoj, prvoj, studiji Borlanda i Landritha kojom je ustanovljen Maharishijev efekt utvrđeno je, sa visokom statističkom signifikantnošću ($P < 0,001$), da razlika od 16,5% u stopi kriminala između ispitne i kontrolne skupine gradova ne može biti slučajna, odnosno da je smanjenje stope kriminala u 11 gradova uzrokovano povećanjem broja TM—praktikanata u njihovim sredinama do nivoa 1% (ili preko 1%). Pritom je eksperimentalna grupa gradova bila vrlo slična (ili istovetna) kontrolnoj skupini u pogledu procenta visokoobrazovanog stanovništva, geografskog područja, broju stanovnika i stope kriminala pre nego što je u pokusnim gradovima dosegnut nivo od 1% meditanata¹². Na taj su način isključene četiri hipoteze kojima bi se mogao tumačiti ovaj efekt. Naredni eksperiment koji je 1977. godine proveo Hatchard¹³ u

¹² Borland C., Landrith G. S. »Improved Quality of City Life...« op cit. p. 640—643.

¹³ Chalmers R. A., Clements G., Schenkluhn H., Weinless M., eds. »Scientific Research on the TM and TM-Sidhi Programme: Collected Papers, vol II« p. 720—728, MVU Press, Vludrop, Netherland, 1984.

40 općina centralnog gradskog područja Clevelanda pokazao je da porast broja TM—praktikanata u trogodišnjem periodu značajno korelira sa smanjenjem totalne stope kriminala i da se taj efekat ne može objasniti odnosom policije prema stanovništvu niti srednjim nivoom obiteljskog dohotka.

Smanjenje stope kriminala u 24 američka grada

Početni eksperimenti bavili su se istraživanjem Maharishijevog efekta i nivoa kriminala u relativno kratkom periodu od 1—3 godine. Da bi odgovorili na pitanje da li će se redukcija kriminala zadržati i tokom duljeg perioda, Dillbeck, Landrith i Orme-Johnson¹⁴ komparirali su 24 američka grada sa 1% meditanata sa 24 kontrolna grada tokom jedanaest godina. U kontrolnim gradovima bilo je manje od 0,7% stanovnika koji su naučili TM, ali, inače, ova skupina gradova je bila slična eksperimentalnim gradovima po broju stanovnika, procentu visokoobrazovanog stanovništva i geografskom području. Uspoređivanje ispitne i kontrolne grupe gradova izveo je nezavisni istraživač prije nego što su bili poznati podaci za poslednjih nekoliko godina. Linearnom regresijom Indeksa totalnog kriminala (FBI) procenjen je trend kriminala za svaki grad za period 1967—72 prije dosezanja 1% TM—praktikanata u eksperimentalnim gradovima. Drugo procenjivanje je izvršeno za šestogodišnji period, od 1972. do 1977, posle dosezanja nivoa od 1% meditanata u eksperimentalnim gradovima. Nakon što je u eksperimentalnim gradovima dosegnut »1%«, tokom 1972—73. godine, u godini u kojoj je većina eksperimentalnih gradova dosegla »1%«, uočeno je nagli pad u stopi kriminala za 22% od nivoa predskazanog na osnovi prethodnog trenda ($P < 0,002$). Budući da su obe grupe gradova bile slične u pogledu dohotka per capita, procentu osoba između 15—29 godina, stopi nezaposlenosti i procentom obitelji ispod nivoa siromaštva, pad kriminala se ne može objasniti razlikama u ovim varijablama. Eksperimentalna i kontrolna grupa gradova su se razlikovale u tri parametra: srednjem nivou obrazovanja, stabilnošću boravka i stopi kriminala pre početka eksperimenta, međutim, kad su ove varijable statistički kontrolirane kovarijantnom analizom, eksperimentalni gradovi su, i pored toga, pokazivali značajno smanjenje u stopi trenda kriminala ($p < 0,02$) nakon što su dostigli 1% meditanata. Ova je studija potvrdila pouzdanost i trajnost Maharishijevog efekta u šestogodišnjem periodu, što nije moguće objasniti glavnim demografskim varijablama koje utiču na kriminal.

Uzročna analiza promena u stopi kriminala

Premda se statističkom kontrolom mogu isključiti određene varijable, ipak mogu postojati neke nepoznate varijable koje, više od TM—programa, doprinose pojavi registriranih socijalnih promena. Da bi se proverila i ta mogućnost korišćena je »uzročna analiza«. Uzročnost podrazumeva »zakašniju

¹⁴ Dillbeck M. C., Landrith G. S., Orme-Johnson D. W. »The TM program and crime rate change in a sample of forty-eight cities«; Journal of Crime and Justice 4/1981, p. 25—45.

korelaciju« obzirom da uzrok vremenski prethodi posledici iako zakašnjela korelacija nužno ne podrazumeva i uzročnost¹⁵. Jedna vrsta uzročne analize, nazvana »unakrsno — zakašnjela panel korelacija«, komparira sinhronu korelaciju (korelaciju između dve varijable u istom vremenu) sa zakašnjelom korelacijom (korelacije jedne varijable sa drugom u različitom — ranijem ili kasnijem — vremenu). Podaci o stopi kriminala, za američke gradove, dostupni su na jednogodišnjoj osnovi, što znači da jedino sistemi koji evoluiraju relativno sporo mogu biti proučavani korišćenjem ovih podataka. Ipak, očekivano je da godišnji podaci obuhvaćaju dinamiku polazne pretpostavke da će porast TM-praktikanata izazvati smanjenje stope kriminala u narednim godinama. To su eksperimentom testirali Dillbeck, Landrith, Polanzi i Baker 1982. godine¹⁶ koristeći unakrsno-zakašnjelu panel korelaciju da bi proučili pitanje uzročnosti. Oni su ispitivali slojeviti slučajan uzorak od 160 gradova koje su, prema broju stanovnika, podelili u 4 grupe: a) veće od 250.000 građana b) od 100.000—250.000 c) 50.000—100.000 i d) 25.000—50.000. Treba istaći da je ovaj uzorak gradova, prema popisu iz 1970. godine, obuhvaćao 25% stanovništva USA, a podaci su praćeni tokom petnaestogodišnjeg perioda, od 1964—1978. godine. Kao i u prethodnim studijama, korišteni su podaci FBI-eve jedinstvene stope kriminala koji su jedino pouzdani za sveobuhvatno proučavanje promena u stopi kriminala na nivou gradskog područja. Naravno, podaci FBI sakupljeni su nezavisno od hipoteze eksperimenta i zato nije verovatno da su pristrani u odnosu na TM-program, što bi delovalo na rezultat eksperimenta. Za svaki grad je izračunat trend kriminala na osnovu promena u stopi kriminala od 1964—71. godine, pre nego što je značajno velik broj ljudi počeo da praktikira TM-program u SAD-u. Napravljena je, takođe, i prognoza za period 1972—78. godine o kretanju stope kriminala kad bi se prethodni trend nastavio. Predskazano je da će se u gradovima sa niskim procentom (manjim od 1%) TM praktikanata, tokom 1972—78. godine, nastaviti trend povećanja kriminala onako kako je to bilo od 1964—71. godine. U gradovima sa 1% (i više) TM-praktikanata predskazano je smanjenje trenda u stopi kriminala ispod nivoa prethodnog trenda. Rezultati su potvrdili hipotezu eksperimenta. Unakrsno-zakašnjele razlike bile su statistički značajne u predskazanom smeru, indicirajući da porast broja TM-praktikanata u gradovima signifikantno korelira sa smanjenjem kriminala u godinama koje slede. Eksperimentom su statistički kontrolirani mogući uticaji drugih demografskih varijabli na stopu kriminala. Pronađeno je da četiri varijable imaju značajan doprinos u godišnjim promenama stope kriminala: broj stanovnika po policajcu, srednji nivo obrazovanja, stopa nezaposlenosti i procenat stanovnika starijih od 65 godina, međutim, kad je uticaj ovih varijabli statistički kontroliran, obrazac korelacija je nastavio da podražava hipotezu¹⁷. Ovaj eksperiment je pružio snažnu

¹⁵ McCleary R. i Hay R. A. Ir. »Applied time series analysis for the social sciences«; Beverly Hills, Sage, USA, 1980.

¹⁶ Dillbeck M. C., Landrith G. S., Polanzi C., Baker S. R. »The TM program and crime rate change: A causal analysis«; Department of Psychology, Maharishi International University (MIU), Fairfield, Iowa, USA; Center for the Study of Crime, Delinquency and Corrections, Southern Illinois University, Carbondale, Illinois, USA; i Department of Educational Psychology, West Virginia University, Morgantown, West Virginia, USA, 1982.

¹⁷ Ibidem.

potvrdu da uočene promene u stopi kriminala nisu uzrokovane nekim drugim poznatim ili nepoznatim faktorima, već su izazvane porastom broja stanovnika koji prakticiraju TM. Landrith i Dillbeck su u grupi (istoj kao u studiji pre ove) od 48 gradova ispitivali i procenat automobilskih nesreća i suicide¹⁸. Utvrdili su da je u eksperimentalnim gradovima sa 1% TM-praktikanata došlo do značajnog smanjenja, pored stope kriminala, i u broju automobilskih nesreća i samoubistava, što sugerira da je nastupila holistička »tranzitna faza« u povećanju socijalnog reda.

Povećanje koherencije zajedničkom praksom TM—sidhi programa u grupama veličine koren od 1% populacije

Rečeno je da je sredinom sedamdesetih godina Maharishi razvio snažnije TM-sidhi tehnike i njihovu grupnu primenu kao sredstvo pojačavanja koherentnog uticaja kroz grupnu dinamiku kolektivne svesti. Na osnovu općeg fizikalnog principa da koherentni elementi sistema generiraju efekat proporcionalan njihovom kvadratnom broju, dok nekoherentni elementi kreiraju uticaj samo proporcionalan njihovom broju, Maharishi je predskazao da će kolektivnom praksom TM-sidhi programa, grupe veličine kvadratni koren iz 1% populacije, kreirati koherenciju u celoj socijalnoj zajednici. Krajem 1978. godine, od 8. listopada do 23. prosinca, više grupa, od 30—400, eksperata TM-sidhi programa (ukupno 1400 ljudi) otišlo je u pet kriznih područja sveta da bi se proverila hipoteza da grupna praksa Maharishijeve tehnologije ujedinenog polja može obnoviti ravnotežu u društveno—političkim sistemima ovih područja pri čemu je osnovna hipoteza unapred najavljena javnim objavljivanjem u više časopisa i novina. Timovi TM-sidhi stručnjaka boravili su u 1. Rodeziji (Zimbabve) i Zambiji—u južnoafričkoj regiji 2. Nikaragvi i Hondurasu 3. Kostariki, Gvatemali i El Salvadoru—u Centralnoj Americi 4. Iranu i Siriji—Srednji istok i 5. Izraelu i Cipru—da bi istražili uticaj na rat u Libanonu. Eksperimentom je potvrđeno da je grupna praksa TM-sidhi programa uticala na smanjenje intenziteta sukoba i pojavu mirovnih inicijativa u ovim područjima (porast pozitivnih događaja: $p < 0,007$, smanjenje neprijateljskih aktivnosti: $p < 0,01$ i smanjenje verbalnog neprijateljstva: $p < 0,002$), kao i da je nakon povratka ovih grupa opet došlo do pojačavanja sukoba¹⁹.

¹⁸ Landrith G. S., Dillbeck M. C. »The growth of coherence in Society through the Maharishi Effect: Reduced rates of suicides and auto accidents«; MIU Fairfield, Iowa, USA, 1983.

¹⁹ Orme-Johnson D. W., Dillbeck M. C., Bousquet J. G. i Alexander C. N. »The World Peace Project: An experimental analysis of achieving world peace through the Maharishi Technology of the Unified Field« MIU Fairfield, Iowa, USA; i Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA, 1979.

— Veći deo ovog rada prikazan je u: Orme-Johnson D. W. »Proposed to reduce violence in trouble spot countries of the world«; Peace Research Abstract Journal, 1981.

— Pored toga videti: Aron A. »The Maharishi Effect« p. 91—108 op. cit. 36. Maharishi Mahesh Yogi »Life supported by natural law« p. 98, AE Press, Washington D. C., 1986.

Prvi skup svetskog mira — poboljšanje kvalitete života u Massachusettsu i SAD-u

Budući da je odlazak u krizna područja sveta bio težak i opasan, Maharishi je razradio novu strategiju održavanja velikih skupova ljudi koji prakticiraju TM-sidhi program na jednom mestu. Krajnji cilj ovog pristupa jeste osnivanje permanentne grupe od preko 7 tisuća eksperata, što je približno kvadratni koren od 1% svetske populacije. Na prvom velikom Skupu svetskog mira, koji je trajao šest tjedana, u lipnju i srpnju 1979. godine, u Amherstu (SAD), učestvovalo je oko 2500 TM i TM-sidhi praktikanata, jer je 2500 učesnika trebalo biti dovoljno za kreiranje uticaja koherencije na SAD u celini (kvadratni koren od 1% populacije SAD aproksimativno jeste 1600). Davies i Alexander su proučavali delovanje ove grupe ne samo na nivou savezne države Massachusetts već i na cele Sjedinjene Američke Države²⁰. Eksperimentom je utvrđeno statistički značajno poboljšanje kvalitete života u Massachusettsu i u SAD-u u odnosu na prethodne godine, sa približno triput većim efektom na Massachusetts: 1. smanjenje saobraćajnih nesreća — SAD: 6,5%, $p < 0,05$; Massachusetts: 18,9%, $p < 0,0001$ 2. smanjenje teškog kriminala — SAD: 3,4% $p < 0,02$; Massachusetts: 10,1% $p < 0,00001$ 3. smanjenje zrakoplovnih nesreća — SAD: 20,8%, $p < 0,05$; Massachusetts: 83,3% $p < 0,001$ Pored toga došlo je do smanjenja nesreća sa smrtnim ishodom (14 kategorija: trovanjem, od požara itd.), a SAD, za 4%. Analiza dnevnih podataka o vrednosti akcija na burzi, kao mera nacionalnog optimizma i sigurnosti, pokazala je dnevno povećanje od 0,26% tokom šest tjedana sa pomakom od 9 dana u odnosu na početak skupa. Rezultate amherstskog eksperimenta nije moguće objasniti jednostavnim alternativnim, post hoc, interpretacijama kao što su moguće promene u intenzitetu prometa ili stupnju policijske aktivnosti²¹. Tako, na primer, nestašica benzina sredinom 1979. godine predstavlja moguće alternativno objašnjenje za smanjenje automobilskih nesreća. Međutim, iako je tokom 2—3 meseca 1974. godine čak znatno veća nestašica benzina doista specifično delovala do smanjenja saobraćajnih udesa, to nije imalo nikakav uticaj na varijable kao što su samoubistva i kriminal, koje su značajno smanjene tokom amherstskog skupa. I ovom studijom je potvrđeno da je simultano ponašanje različitih oblasti društvenog života u SAD i u Massachusettsu nastupilo kao rezultat grupne prakse 2.500 eksperata TM i TM-sidhi programa, generiranjem povećane koherencije u kolektivnoj svesti promatranih socijalnih zajednica. Dalja eksperimentalna istraživanja potvrdila su smanjenje kriminala i poboljšanje kvalitete života u različitim geografskim i kulturnim sredinama kao rezultat grupne prakse (koren iz 1%) Maharishijeve tehnologije ujedinjenog polja. Dillbeck, Cavanaugh, Glenn, Orme-Johnson i Mittlefehldt²² publicirali su rezultate pet eksperimentalnih studija koje su po-

²⁰ Davies J. L., Alexander C. N. »The Maharishi Technology of the Unified Field and improved quality of life in the USA: A Study of the First World Peace Assembly«; Amherst, Massachusetts, 1979; Macquarie University, North Ryole, New South Wales, Australia; i Harvard University Cambridge, Massachusetts, USA, 1983.

²¹ Ibidem.

²² Dillbeck M. C., Cavanaugh K. L., Glenn T., Orme-Johnson D. W., Mittlefehldt V. »Consciousness as a Field: The TM and TM-Sidhi program and changes in Social Indicators«; Journal of Mind and Behavior, Volume 8, Number 1, p. 67—104, Winter 1987.

tvrdile Maharishijev efekt smanjenjem kriminala u Ujedinjenom teritoriju New Delhija (6. 11. 1980—1. 04. 1981)²³ Puerto Ricu (od 4—6 mjeseca 1984)²⁴ i Manili (17. 8. 84.—24. 01. 85)²⁵ kao i povećanje kvalitete života u Manili (siječanj 1977 — prosinac 1981)²⁶ i saveznoj američkoj državi Rhode Island (12. 06.—12. 09. 1978).²⁷ U studiji koja je proučavala kvalitet života u SAD-u, tokom 25-godišnjeg perioda, od 1960—1984. godine, meren je kompozitni indeks kvalitete života sa dvanaest socijalnih indikatora u sledećim oblastima: zdravlje, kriminal, ekonomija, kreativnost, obrazovanje, bračna stabilnost, zdravstvene navike i sigurnost u saobraćaju. Orme-Johnson, Gelderloos i Dillbeck²⁸ zabeležili su značajan rast kvalitete života u SAD-u sa porastom broja TM-praktikanata. Od 1979. godine, kada je na MIU (Maharishi International University), otpočela grupna praksa TM-sidhi programa taj rast je postao još izrazitiji, a tokom 1982, 1983. i 1984. godine, kada je predskazano povećanje koherencije u nacionalnoj svesti, desio se dramatičan preokret u povećanju kvalitete života koji je tokom te tri godine bio 5,2 puta veći od bilo kog trogodišnjeg poboljšanja u prethodne 22 godine.

Međunarodni mirovni projekat na Srednjem istoku

Ovaj projekat je ustanovljen da bi se eksperimentalno proverio uticaj Maharishijevog efekta na jedno od glavnih kriznih područja sveta: rat u Libanonu. Eksperiment je kreirao harvardski znanstvenik dr Charles Alexander, koji je sa glavnom hipotezom eksperimenta unapred upoznao grupe znanstvenika u SAD-u i u Izraelu. Pored intenziteta rata u Libanonu meren je i uticaj na kvalitetu života u Izraelu i Jeruzalemu. Prilikom formiranja grupe TM-sidhi praktikanata uzet je u obzir i broj meditanaata koji su i prije živeli u tom području pa je kritični prag za Jeruzalem bilo 65 TM-sidhi praktikanata, za Izrael 122 i Libanon 197. Tokom eksperimenata, u proizvoljno izabranom vremenu od srpnja do kolovoza 1983. godine, broj sidhasa je varirao od 65 do 241. Intenzitet rata u Libanonu je meren na osnovu »skale ratnog intenziteta« (war-intensity scale) i »banke podataka o konfliktima i miru« (Conflict and Peace Data Bank-COPDAB) profesora E.E. Azara²⁹, a kompozitni indeks kvalitete života meren je Box-Jenkins ARIMA (autoregressive integrated moving averages) — analizom ocene delovanja³⁰. Orme-Johnson, Alexander, Davies, Chandler i Larimore³¹ pronašli su da je do statistički značajnog smanjenja in-

²³ Ibid. p. 79—83.

²⁴ Ibid. p. 83—87.

²⁵ Ibid. p. 87—91.

²⁶ Ibid. p. 91—94.

²⁷ Ibid. p. 94—98.

²⁸ Orme-Johnson D. W., Gelderloos P., Dillbeck M. C. »The effects of the Maharishi Technology of the Unified Field on the US quality of life (1960—1984)«; *Social Science Perspectives Journal* (in press) 1989.

²⁹ Azar E. E. »The Conflict and Peace Date Bank (COPDAB) project«; *Journal of Conflict Resolution*, 24/1980. p. 143—152.

³⁰ Box G. E. P., Jenkins G. M. »Time series analysis: Forecasting and control«; Holden-Day, San Francisco, 1976.

³¹ Orme-Johnson D. W., Alexander C. N., Davies J. L., Chandler H. M., Larimore W. E. »International peace project in the Middle East: The Effect of the Ma-

tenzitetu rata u Libanonu došlo u periodu kad je grupa TM-sidhi praktikanata dosegla »kritičan prag« od više od 200 članova (oko koren iz 1%). Kako je grupa rasla, promene su prvo registrirane u Jeruzalemu, zatim u Izraelu i na kraju u Libanonu, potvrđujući da su promene bile najdramatičnije u trenutku kad je grupa dosegla red veličine koren iz 1% populacije. Analizom transfernih funkcija utvrđeno je značajno poboljšanje kvalitete života u Jeruzalemu i Izraelu (za jedan dan $p = 0,017$; za šest dana $p = 0,039$) što se manifestiralo smanjenjem saobraćajnih udesa, kriminala i požara, kao i povećanjem nacionalnog raspoloženja i vrednosti akcija na burzi u Tel Avivu. U Libanonu je registrirano smanjenje neprijateljstva i kao »trenutni« i kao »zakašnjeli« efekt. Trenutni efekt ogledao se u neposrednom smanjenju (istog dana, kad je grupa dosegla koren iz 1%) intenziteta borbi i broja poginulih ($p = 0,0006$), što se objašnjava trenutnim prostorom koherencije kolektivne svesti. Naknadni efekt se ispoljio smanjenjem intenziteta borbi i broja poginulih pet dana nakon rasta broja sidhasa ($p = 0,029$), što se može objasniti time da je političkom i vojnom vodstvu bilo potrebno izvesno vreme da primene ranije dogovoren prekid vatre u atmosferi povećane koherencije kolektivne svesti. I ovaj je eksperiment snažno potvrdio da Maharishijev efekt može smanjiti intenzitet međunarodnog nasilja i poboljšati kvalitetu života na nacionalnom nivou, što je i potaklo prvu globalnu proveru ovog fenomena.

Okus utopije: povećanje koherencije u svetskoj kolektivnoj svesti

« Akumulacija eksperimenata kojima je Maharishijev efekt potvrđivan na gradskoj, pokrajinskoj i nacionalnoj (državnoj) razini potakao je znanstvenike da ispituju njegov uticaj na nivou celog sveta. Kvadratni koren od 1% svetske populacije bio je oko 7000, što je bila predskazana veličina grupe potrebne da proizvede globalno merljiv uticaj; Orme-Johnson, Cavanaugh, Alexander, Gelderloos, Dillbeck, Lanford i Abou Nader²² unapred su objavili prognozu eksperimentu, publiciranjem u štampi i obaveštavanjem grupe znanstvenika u SAD-u. Eksperiment je održan od 17. 12. 1983 — 06. 01. 1984. na MIU (Iowa), gde se skupilo preko 7000 eksperata iz više od 50 zemalja, pri čemu je meren uticaj na intenzitet međunarodnih konflikata (posebno je proučavan uticaj na rat u Libanonu), svetski indeks vrednosti akcija na burzi, stopa prijave patenata, procenat saobraćajnih nesreća, stopa obolenja i stopa kriminala. Tokom trojednog skupa, kao i tri tjedna pre i nakon završetka eksperimenta, statistički su kontrolirane promene 9 socijalnih parametara. Uticaj godišnjeg doba i novogodišnjih praznika kontrolisan je uporedbom

harishi Technology of the Unified Field«; Department of Psychology, MIU, Iowa, USA; Department of Psychology and Social Relations, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA; Institute for Research on Consciousness and Human Development, Cambridge, Massachusetts, USA; and Scientific Systems, Inc., Cambridge, Massachusetts, USA, 1984.

— Takođe isti rad u: »Journal of Conflict Resolution« (in press), 1989.

²² Orme-Johnson D. W., Cavanaugh K. L., Alexander C. N., Gelderloos P., Dillbeck M. C., Lanford A. G., Abou Nader T. M. »The influence of the Maharishi Technology of the Unified Field on world events and global social indicators: The effects of the Taste of Utopia Assembly«; MIU, Iowa, USA; and Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Massachusetts, USA, 1984.

podataka sa istim periodom prethodnih pet godina, kad god su postojali podaci. Kako u razdoblju eksperimenta nije bilo dostupnih dnevnih ili tjednih baza podataka o međunarodnim sukobima upotrebljena je metoda analize na slepo sadržaja vesti, putem parova ocenjivača, koristeći adaptirani COPDAB skalu da bi se klasificirali internacionalni sukobi.

Eksperimentom je registrirano:

1. povećanje pozitivnih i obrtanje negativnih trendova u svetu ($p = 0,02$)
2. povećanje pozitivnosti u zemljama »kriznih područja«, što je mereno skalom intenziteta međunarodnih konflikata ($p=0,002$)
3. napredak prema miroljubivom rešenju sukoba u Libanonu ($p=0,006$)³³
4. značajno povećanje vrednosti akcija na glavnim burzama, u 19 zemalja sveta, što je registrirano svetским indeksom međunarodnih burzovnih akcija (World Index of international stock prices). To stanje komparirano je sa stanjem pre i posle skupa ($p=0,0001$), kao i simultani rast vrednosti akcija na 19 berzi, što je predstavljalo statistički značajan zajednički rast koji nije zabeležen u prethodnih pet godina ($p=0,00004$)
5. smanjenje saobraćajnih udesa na autoputevima u SAD-u, Australiji i Južnoj Africi (koje su dostavile podatke) u usporedbi sa istim periodom prethodne godine ($p=0,0001$)
6. smanjenje zrakoplovnih nesreća širom sveta u usporedbi pre i početka skupa, kao i u odnosu na stanje u prethodnih pet godina ($p=0,0001$)
7. povećanje prijave patenata u odnosu na očekivanja za to vreme godine koja su bazirana na podacima prethodnih godina u SAD, Ujedinjenom kraljevstvu, Australiji i Južnoj Africi ($p=0,04$)
8. smanjenje prijavljenih infektivnih obolenja u SAD i Australiji u odnosu na prosek istog perioda prethodnih godina ($p=0,0001$)
9. smanjenje kriminala u Washingtonu D.C., SAD, Karačiju (Pakistan) i državi Viktoriji (Australija) u odnosu na prethodne godine ($p=0,000002$). Brojne eksperimentalne potvrde Maharishijevog efekta u mnogim oblastima društvenog života uz upotrebu najsvremenije metodologije, snažno su potvrdile hipotezu da Maharishijeva tehnologija ujedinjenog polja reducira negativne i pojačava pozitivne trendove u društvu te da ujedno predstavlja i efikasno sredstvo za izgrađivanje harmoničnijeg i miroljubivijeg sveta. Imajući u vidu urgentnu potrebu suvremenog sveta za što bržim postizanjem svetskog mira Maharishi je izradio program osnivajući obrazovne institucije na svakom kontinentu sa ciljem da se okupi 7.000 stručnjaka u Maharishijevoj tehnici ujedinjenog polja (MTUP).

Maharishijev program za stvaranje svetskog mira

Ovaj se program bazira na rezultatima socioloških eksperimenata koji su potvrdili tri teze: a) socijalni red i nered, kao i ostale kvalitete društvenog života bilo koje društvene zajednice, primarno su funkcija koherencije kolektivne svesti konkretne socijalne grupe b) postoji recipročan odnos između

³³ Videti poseban rad o ovom pitanju: Alexander C. N., Abou Nader T. M., Cavanaugh K. L., Davies J. L., Dillbeck M. C., Kfoury R. J., Orme-Johnson D. W. »Effects of the Maharishi Technology of the Unified Field on the war in Lebanon: A time series analysis of the influence of international and national coherence creating assemblies«; MIU, Fairfield, Iowa, USA; Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA; and Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Massachusetts, USA, 1984.

kvalitativnih promena unutar individualnih članova sistema c) povećanje koherencije u nervnim sistemima malog procenta članova socijalnih sistema (oko 1% ili koren iz 1%) dovoljno je da generira povećanje koherencije u sistemu kao celini. Na osnovi toga, Maharishijev Program predviđa izgrađivanje svetskog mira u tri etape uz precizno navedene kriterije kojima će se pratiti stupanj uspešnosti u realizaciji svake od njih.³¹ Prvi korak predstavlja stvaranje koherencije u svetskoj svesti. Osnivanjem grupe od 7000 ljudi koji će permanentno prakticirati MTUP proizveo bi se snažan uticaj koherencije u svetskoj kolektivnoj svesti. Maharishi smatra da bi nakon osnivanja prve grupe (na bilo kom kontinentu) trebalo i na ostalim kontinentima izgraditi takve grupe kako bi se još više osigurala stalna globalna koherencija kao osnova svetskog mira. Drugi korak bi bio stvaranje koherencije u nacionalnoj svesti svake zemlje osnivanjem grupe veličine kvadratnog korena od 1% nacionalne populacije. Treći korak podrazumeva kreiranje koherencije u gradskoj svesti svakog značajnijeg grada sveta stvaranjem grupe veličine kvadratnog korena od 1% gradske populacije. Rast koherencije u svetskoj kolektivnoj svesti ogledaće se u: 1. skladnom prestanku opasnog rivalstva supersila 2. okončavanju brojnih međunarodnih konflikata, poput rata između Irana i Iraka 3. nestanku terorizma, kako u Punjabu (Indija) tako i drugim delovima sveta 4. prevladavanje srdačnosti i predusretljivosti u međunarodnim odnosima 5. uravnoteženom i nesputanom rastu međunarodne trgovine i industrije. Maharishi izjavljuje da će se ove promene pojaviti u punoj snazi kad bude osnovana stalna grupa od 7000 TM-sidhasa.³² Porast koherencije u nacionalnoj kolektivnoj svesti ispoljavaće se u: 1. redukciji konflikata između različitih grupa u zemlji (političkih, nacionalnih, religijskih, kulturnih itd.) kojima se iscrpljuje i slabi država 2. povećanju uspeha u nacionalnim sistemima zdravlja, obrazovanja, administracije, poljoprivrede i obrane 3. nesputanom i uravnoteženom rastu nacionalne trgovine i industrije bez obzira na ekonomski i politički sistem. Povećanje koherencije u većim gradovima sveta biće praćeno: 1. harmoničnim i uspešnim administriranjem svim područjima gradskog života 2. prevladavanjem sklada u obiteljskom životu 3. na individualnoj razini — kada svaki član obitelji počne da živi visokointegriranim životom. Pored toga Maharishi najavljuje da će s porastom koherencije u svetskoj kolektivnoj svesti doći do prvog procvata različitih kultura u svim delovima sveta (M. M. Y., *Creating an Ideal Society* p. 142 op. cit.).

Teorijske osnove Maharishijevog programa za izgradnju svetskog mira

Premda se eksperimentalna istraživanja »Maharishijevog efekta« zasnivaju na jedinstvenim teorijskim premisama u odnosu na općusvojene po-

³¹ Videti: »Maharishi Programme to Create World Peace« p. 20—25 op. cit.

³² Obzirom da u svetu ima oko pet miliona TM praktikanata i oko 70 tisuća TM-Sidhi praktikanata koji u manjim i većim grupama kolektivno već vežbaju TM-Sidhi program (veće grupe u USA: Iowa — oko 3000 ljudi; Indija: New Delhi — oko 2000 ljudi; Holandija — oko 1000 ljudi i Velika Britanija — oko 1000 ljudi; stanje iz 1987 god.) smatra se da se određene indicije svetskog mira mogu pojaviti, iako ne u stoprocentnoj snazi, čak i pre osnivanja stalne grupe od 7.000 TM-Sidhi stručnjaka — Prema referatu dr. Bevana Morisa, rektora MIU-a, na Međunarodnoj konferenciji o svetskom miru održanoj 28. 03. 1988. u Hagu.

stavke psihologije i sociologije, postoje izvesne sličnosti kako sa nekim ranijim teorijama tako i sa nedavnim nalazima psihološke i sociološke znanosti. Osim toga, ove teorijske osnove imaju svoj historijski koren u najdrevnijim zapisima ljudske vrste, Vedama, a istovremeno ih snažno podržavaju najsvremeniji rezultati i koncepti kvantne fizike. U skladu s teorijom Maharishi Mahesh Yogija, odnosno njegovom interpretacijom vedске znanosti, stres je uzrok svih društvenih konflikata i samoga rata. Rat je posledica akumulacije stresa u nervnim sistemima pojedinaca i kolektivnoj svesti njihovih nacija. Stres u kolektivnoj svesti je uzrokovan greškama i patnjom građana i svoju krajnju osnovu ima u kršenju zakona prirode koji upravljaju progresom i razvojem ljudskog života³⁵. Svaki dan u svakoj zemlji ljudi krše brojne zakone prirode. To znači da izvode akcije koje oštećuju njih same, njihove susede i njihovu okolinu čime se ujedno sprečava rast i evolucija individua i zajednice. Pogrešne akcije uzrokuju stres u pojedincu i društvu. U skladu sa tom teorijom, stres u društvu može biti akumuliran samo do izvesnog stupnja pre nego što socijalna zajednica ne eksplodira u neku vrstu katastrofe: socijalne napetosti, oružani sukobi itd. Brojni teoretičari koji se bave proučavanjem društvenih konflikata identificiraju socijalni stres kao jedan od primarnih izvora nasilja i sukoba (e.g. Feierabend I. K. i Feierabend R. L. Linsky i Strauss, Sorokin, McKinney i Tiryakian)³⁷. Politički psiholozi, npr. Ralph White,³⁸ tvrde da u okolini u kojoj postoji snažna tenzija, naponi za mirno rešenje konflikata mogu biti uspešni jedino poduzimanjem više istovremenih koraka za »drastično smanjenje napetosti«. Stres generira i podržava političko nasilje direktno i indirektno: pogrešnom procenom (Jervis, Lebow i Stein)³⁹ iracionalnim odlukama (Janis, Lebow)⁴⁰ i rigidnim stavovima (Tetlock i McGuire)⁴¹, kako kod onih koji odlučuju tako i u ljudima koje predstavljaju. Više znanstvenika se slaže da je glavni uzrok stresa i nasilja u »sistematskoj fru-

³⁵ Maharishi Mahesh Yogi »Life supported by natural law« p. 98, AE Press, Washington D. C., 1986.

³⁷ Feierabend I. K., Feierabend R. L. »Aggressive behavior within politics, 1948-62: A cross national study« — Gillespie J. V., Nesvolds B. A. (eds.) »The relationship of systematic frustration, political coercion: A crossnational analysis«; Macro-quantitative analysis, Beverly Hills, Sage, California, 1971.

— Linsky A. S., Strauss M. A. »Social stress in the United States«; Dover, Auburn House, USA, 1986.

— Sorokin P. R. »Social and cultural dynamics: A Study of change in major systems of art, truth, ethics, law and social relationships«; Boston, Sargent, 1957.

— McKinney J. C., Tiryakian E. A. »Theoretical society: Perspectives and developments«; Meredith Corp., New York, 1970.

³⁸ White R. K. »Fearful warriors: A psychological profile of U.S. — Soviet relations«; Free Press, New York, 1984.

— White R. K. »Psychology and the prevention of nuclear war«; New York, 1986.

³⁹ Jervis R., Lebow R. N., Stein J. G. »Psychology and deterrence«; Johns Hopkins University Press, Baltimore, USA, 1985.

⁴⁰ Janis I. »Groupthink«; Houghton Mifflin, Boston, 1982.

— Lebow R. N. »The illusion of nuclear crisis management«; Cornell University Press, Ithaca, USA, 1987.

⁴¹ Tetlock P. E., McGuire C. B. »Cognitive perspectives of foreign policy« u: White R. K. »Psychology and prevention of nuclear war« op. cit.

straciji« individualnog i kolektivnog progresa (Gurr, Lebow)⁴² ili u preprekama koje onemogućuju zadovoljavanje dubokih »ontoloških potreba« za identitetom, sigurnošću i stvarnom participacijom, a koje leže u osnovi individualnog i kolektivnog razvoja (Azar i Barton)⁴³. Stoga Johann Galtung i normativno definira mir kao odsustvo bilo kakvih smetnji u realizaciji punog mentalnog i duhovnog potencijala⁴⁴. Maharishi, takođe, izjavljuje da je stres posljedica zapreka u individualnom razvoju, i obzirom da je pojedinac osnovna jedinica kolektivne svesti, ograničavanje individualnog razvoja jeste fundamentalni izvor i kolektivnog stresa⁴⁵. Prema Maharishijevoj teoriji, kolektivna svest socijalne grupe predstavlja celokupnu svesnost grupe, koja upravlja svim aktivnostima socijalnog života kao što individualna svest determinira aktivnosti pojedinca. Svaki nivo društvene organizacije (obitelj, općina, grad, pokrajina, država i svetska zajednica) poseduje vlastite karakteristike kolektivne svesti. Kvaliteta kolektivne svesti bilo koje socijalne zajednice predstavlja direktan odraz nivoa svesti njenih individualnih članova, pri čemu kvaliteta kolektivne svesti na svakoj subordiniranoj razini društvene organizacije doprinosi kvaliteti kolektivne svesti na višim nivoima. Postoji recipročan odnos između individualne i kolektivne svesti: svaki pojedinac utiče na kolektivnu svest društva i u isto vreme, kolektivna svest deluje na svakog individualnog člana. Međutim budući da je individualna svest osnovna jedinica kolektivne svesti, kolektivna svest može biti poboljšana samo razvojem svesti individualnih članova društvenih zajednica, Svaka vlada, bez obzira na politički sistem, prema Maharishiju, predstavlja nevino ogledalo kolektivne svesti države koju reprezentira. Budući da vladom upravlja kolektivna svest zemlje, ona samo može reagirati na situacije koje su kreirane stanjem kolektivne svesti nacije⁴⁶. Primarna determinanta kvalitete ponašanja socijalne zajednice sadržana je u nivou »koherencije« kolektivne svesti. Kao što kvaliteta individualne svesti odražava nivo funkcionalne integracije različitih komponenti nervnog sistema, tako je i socijalna koherencija funkcija stupnja komplementarne interakcije između individua i grupa koje sačinjavaju društvo. Kriminal, socijalni sukobi i drugi izrazi nedostatka »socijalne koherencije« posledica su akumuliranih stresova ili nedostatka koherencije u kolektivnoj svesti društva⁴⁷. U konceptima i Istoka i Zapada javljale su se teorije o prožimajućem polju svesti koje leži u osnovi individualnog i društvenog života. Utemeljitelji moderne psihologije Gustav Fechner i Wiliam James slažu se da postoji kontinuum svesti ujedinjenih individualnih umova koji se može

⁴² Gurr T. R. »A causal model of civil strife: A comparative analysis using new indices«; American Political Science Review 62/1971. p. 1104—1124;

Lebow R. N. »The illusion . . .« op. cit.

⁴³ Azar R. N. »The COPDAB project« op. cit.

— Burton J. W. »International conflict resolution: Theory and practices«; Lynner Rienner Publishers, Boulder, CO, USA, 1986.

⁴⁴ Galtung J. »The true worlds: A transnational perspective«; Free Press, New York, 1980.

⁴⁵ Maharishi M. Y. »Maharishies program to create world peace« op. cit.

⁴⁶ Maharishi M. Y. »Creating an Ideal Society« p. 122—124, MERU Press, Rheinweiler, W. Germany, 1977.

⁴⁷ Maharishi M. Y. »Enlightenment and Invincibility« p. 123—129 i p. 146—156, op. cit.

direktno iskusiti ukoliko je psihofiziološki prag percepcije dovoljno snižen profinjenjem funkcioniranja nervnog sistema⁴⁸. Među najpoznatijim teorijama kolektivne svesti dvadesetog stoleća ubrajaju se radovi Emilea Durkheima⁴⁹ i Carla G. Junga⁵⁰, premda, kao što je istakao McDougall, takve teorije neće imati veći uticaj na glavne tokove psihologije i sociologije sve dok ne bude empirijski proverljive⁵¹. Durkheim, poput Maharishija, shvata individualnu svest kao osnovni elemenat kolektivne svesti («Svesnost pojedinaca, umesto da ostane izolirana, grupira se i spaja.»)⁵², međutim, u njihovim teorijama postoji fundamentalna razlika u poimanju prirode kolektivnog procesa. Durkheim je svoj pristup utemeljio na paradigmi koju je razvila klasična fizika, što je bila dominantna forma mišljenja u njegovo vreme (u nešto manjoj meri to je još i danas)⁵³, smatrajući kolektivne procese tokovima ili socijalnim silama koje nastaju direktnim bihevioralnim i kognitivnim interakcijama individua, upravo kao što interakcije individualnih molekula u gasovima ili tečnostima kreiraju u njima strujanje . . . , socijalne ustanove predstavljaju »kristalizirane« socijalne sile itd.⁵⁴ Maharishijeva teorija o individualnoj i kolektivnoj svesti temelji se na njegovoj interpretaciji Veda, najdrevnijem izvoru ljudskog znanja⁵⁵, koja je konceptualno integrirana sa najnovijim nalazima i teorijama kvantne fizike, odnosno s »teorijom ujedinjenog polja«.⁵⁶ Od Alberta Einsteina pažnju fizičara je sve više zaokupljala ideja tzv. jedinstvenog polja, koja je s vremenom postala jedan od najvažnijih koncepata moderne fizike. Prema najsvremenijim teorijama kvantne fizike u osnovi celokupnog funkcioniranja prirode nalazi se jedinstveni integrirajući entitet, supersimetrično ujedinjeno polje (reda veličine 10—34 sec. i 10—33 cm Planckove skale) koje neprekidnom unutrašnjom dinamikom generira elementarne čestice materijalnog sveta i sve sile u univerzumu, kao i sve zakone prirode koji upravljaju njihovim interakcijama⁵⁷. U vedskoj znanosti ovo područje se opisuje kao nemanifestirana realnost koja u neprekidnom procesu samoreferalne aktivnosti sekvencijalno kreira subjekt-objekt relaciju, a zatim i celokupnu geometriju prostora i vremena prožimajući sve manifestirane fe-

⁴⁸ James W. »Human Immortality: Two supposed objections to the doctrine«; Houghton Mifflin, Boston, USA, 1977.

⁴⁹ Durkheim E. »Suicide«; Free Press, Glencoe, IL, USA, 1951.

⁵⁰ Jung C. G. »O arhetipovima kolektivno nesvesnog: Psihološke rasprave« str. 345—389, Izabrana dela, Radiša Timotić, Beograd, 1978.

⁵¹ McDougall W. »The group mind«; Arno Press, New York, 1920/1973.

⁵² Durkheim E. »Suicide« p. 310, op. cit.

⁵³ O paradigrama klasične i kvantne fizike i njihovom uticaju na društvene znanosti videti brilijantnu studiju: Fritjofa Capre »Vrijeme preokreta«; Globus, Zagreb, 1986.

⁵⁴ Durkheim E. »Suicide« p. 309, 312, 313—315, 319—320, op. cit.

⁵⁵ Basham A. L. »The Wonder That Was India«; Grove Press, New York, 1959.

⁵⁶ Hagelin J. S. »Discovery of the unified field and the Maharishi Technology of the Unified Field« u: »Maharishi International University Scholarly Exchanges with the Universities of China« p. 167—206, AE Press, New York, 1985.

⁵⁷ Freedman D. Z., Nieuwenhuizen P. »Supergravity and the unification of the laws of physics«; Scientific American 238(2)/1978, p. 126—153.

— Schwarzschild B. M. »Anomaly cancellation launches bandwagon for superstring theory of everything«; Physics Today 38(7)/1985, p. 17—20.

nomene⁵⁸. Jedan od vodećih stručnjaka teorije ujedinjenog polja John Hagelin, ističe da budući da je ujedinjeno polje izvor svih fenomena, ono je, logički, izvor kako objektivne tako i subjektivne egzistencije⁵⁹. Mnogi poznati fizičari dvadesetog stoleća (npr. Eddington 1929; Jeans 1930, Schroedinger 1967, d'Espagnat 1979, Heisenberg 1958.)⁶⁰ izjavljuju da je svest izravno povezana sa najosnovnijom razinom funkcioniranja prirode. Fizičari su uočili da na fundamentalnijim nivoima mnoge objektivne karakteristike makroskopske (klasične) fizike počinju da nestaju i pojavljuju se karakteristično subjektivne kvalitete. (e.g. Davies 1984, Pagels 1982, Llewellyn — Smith 1981)⁶¹. Paralele između opisa ujedinjenog polja objektivnim pristupom moderne znanosti i subjektivnim pristupom drevne vedske znanosti sugeriraju da ti opisi samo reflektiraju različite aspekte iste fundamentalne realnosti⁶². Upravo kao što je ujedinjeno polje locirano objektivnim ispitivanjem finijih nivoa vremena i prostora (10—34 sec., 10—33 cm) materijalnih struktura, vedska teorija tvrdi da je moguće locirati ujedinjeno polje čisto subjektivnim pristupom, na razini osobnog iskustva, dozvoljavajući ograničenom, budnom stanju svesti da sekvencijalno iskušava suptilnije slojeve mentalne aktivnosti, što dovodi do iskustva najelementarnije i najmanje pobuđene forme svesti na nivou ujedinjenog polja, koje se još naziva »čisto« ili »transcendentalno stanje svesti«⁶³. Prakticirajući tehniku TM i TM-sidhi program u čovekovom nervnom sistemu se generiraju stanja identifikacije ljudske svesti sa ovim ujedinjenim poljem pa se zato ta metoda i naziva Maharishijeva tehnologija ujedinjenog polja. Među brojnim karakteristikama ujedinjenog polja ovde je značajno da je to polje maksimalne koherencije i sreenosti (nulte entropije) i beskonačne korelacije. »Beskonačna korelacija« znači da su svi ostali nivoi organiziranja i funkcioniranja prirode subordinirani ujedinjenom polju, odnosno da je sve u prirodi pa tako i svi ljudi među sobom putem tog polja povezano. Kako ujedinjeno polje poseduje beskonačnu korelaciju, impulsi koherencije generirani s ovog nivoa (primenom MTUP) trenutno se šire neutralizirajući negativne

⁵⁸ Radakrishnan S. (Trans.) »The Principal Upanishades«; Humanities Press, New York, 1974.

— Shankaracharya »Brahma-sutra bhasya«; Sun Lithographing, Calcuta, 1977.
Maharishi M. Y. »On the Bhagavad-Gita«; Penguin, Baltimore, 1969.

⁵⁹ Hagelin J. S. »Is consciousness the unified field? A field theorist's perspective«; Modern Science and Vedic Science 1(1)/1987, p. 29—87.

⁶⁰ Eddington A. S. »The nature of the physical world«; Cambridge University Press, Cambridge, England, 1929.

— Jeans J. »The mysterious universe«; Cambridge University Press, Cambridge, England, 1930.

— Heisenberg W. »Physics and philosophy«; Herper and Row, New York 1958.

— Schroedinger E. »Šta je život? Um i materija« Kultura, Beograd, 1980 (prvo izdanje 1967. Cambridge University Press).

— d'Espagnat »The quantum theory and reality«; Scientific American 241(5)/1979, p. 158—181.

⁶¹ Llewellyn-Smith C. H., In: J. H. Mulvey (ed.) »The nature of matter«; Oxford University Press, Chicago, 1981

— Pagels H. »The cosmic code: Quantum theory as the language of nature«; Simon and Schuster, New York, 1982

— Davies P. »Superforce«; Simon and Schuster, New York, 1984.

⁶² Hagelin J. S. »Is consciousness the unified field, . . .« p. 73—83 op. cit.

⁶³ Maharishi M. Y. »On the Bhagavat-Gita« p. 470—472 op. cit.

tendencije i stresove u ljudskom društvu i okolini. Koherentnom superpozicijom amplituda generiranih impulsa na razini ujedinjenog polja, kolektivnom praksom MTUP, proizvodi se snažan efekat harmonije i koherencije u prirodi, čiji je intenzitet, u skladu sa principom »konstruktivne interferencije«, proporcionalan sa kvadratom broja učesnika (ili izvora impulsa koherencije)⁶⁴. Zbog toga relativno mala grupa eksperata (oko 7000 — približno kvadratni koren od 1% svetske populacije) koji prakticiraju MTUP zajedno, u isto vreme i na jednom mestu može kreirati jak i merljiv uticaj harmonije i mira u svetskoj kolektivnoj svesti, što je zapravo temelj Maharishijevog programa za stvaranje svetskog mira. Na individualnoj razini, putem više stotina eksperimenata u preko sto šezdeset vodećih svetskih znanstveno-istraživačkih institucija, potvrđene su brojne dobrobiti MTUP, kao izraz povećane koherencije ili integracije, u oblastima fiziologije, psihologije i ponašanja⁶⁵. Ove sveobuhvatne efekte Maharishi opisuje kao rezultat razvoja viših stanja svesti koje nastaju redovitom praksom MTUP i stabilizacijom iskustva »transcendentalne svesti« u aktivnosti⁶⁶. Povećana EEG koherencija valova u čovekovom nervnom sistemu predstavlja jedan od objektivnih korelata stabiliziranja »transcendentalne svesti«⁶⁷. Budući da je koherencija individualne svesti osnova koherencije kolektivne svesti, može se reći da je koherentno funkcioniranje ljudskog nervnog sistema elementarna jedinica svetskog mira.

Ka zaključku

Postoje brojni teorijski pristupi pitanjima rata i mira, ali za razliku od ostalih »Maharishijev program za stvaranje svetskog mira« poseduje i praktičnu tehnologiju proverenu i potvrđenu brojnim znanstvenim eksperimentima, koja generira fizički uticaj mira u čoveku i njegovoj okolini. Tokom 1987. godine ovaj program za stvaranje mira je predstavljen organima i organizacijama Ujedinjenih nacija u New Yorku, Ženevi i Beču, zatim Svetskoj banci u Washingtonu, kao i Kongresu SAD⁶⁸. Više vlada i vodećih svetskih znanstvenih institucija već je ispoljilo interesovanje za detaljnim proučavanjem ovih fenomena i eventualnom primenom programa. Tako je, na primer, Kineska akademija nauka tokom 1985. i 1986. godine organizovala turneju po Kini za više profesora i doktora nauka sa Maharishi univerziteta i potpisano je i ne-

⁶⁴ Hagelin J. S. »Maharishi Programme to Create World Peace: Global Inauguration« p. 19 op. cit.

⁶⁵ »Results of Scientific Research on TM and TM-Sidhi Programs« op. cit.

⁶⁶ Maharishi M. Y. »Life supported by natural law« p. 32 op. cit.

⁶⁷ — Videti takode: Wallace R. K. »The Physiological effects of TM: A Proposed Fourth Major State of Consciousness«; Department of Physiology, School of Medicine, University of California, Los Angeles, California 1970; Inc. in »Science« 167/1970, p. 1751—1754.

⁶⁸ — Bloomfield H. et al. »Transcendentalna meditacija — otkrivanje unutrašnje energije i nadvladavanje stresa«; Prosvjeta, Zagreb, 1979.

⁶⁹ Badawi K., Wallace R. K., Orme-Johnson D. W., Rouzere A. M. »Electrophysiological characteristic of respiratory suspension periods occurring during the practice of the TM program«; Psychosomatic Medicine 46/1984, p. 267—276.

⁷⁰ — Videti: Voš L. »Nov pristup svetskom miru«; Međunarodna politika 95/1988, p. 7—9.

koliko ugovora o akademskoj suradnji⁶⁸. Kao rezultat toga danas se dvadesetak kineskih građana, studenata, postdiplomaca i doktoranata, koje stipendira kineska vlada, školuju na Maharishi međunarodnom univerzitetu⁶⁹. Američka vlada je, također, upoznata sa mogućnostima MTUP i na teritoriji SAD-a (MIU-Iowa) već postoji grupa od oko tri hiljade ljudi koji kolektivno praktiraju TM-Sidhi program⁷⁰. Godine 1988. brazilska vlada je uvela u TM program oko 7000 oficira i vojnika svoje armije, pri čemu je TM program postao oficijelni dio nastavnih planova svih vojnih škola i akademija u Brazilu. Posebna ekipa brazilskih znanstvenika prati kakve će to rezultate proizvesti na kvalitetu života u njihovoj zemlji⁷¹. Krajem 1987 godine i eminentni sovjetski znanstvenici na moskovskom Institutu za teorijsku i eksperimentalnu fiziku imali su priliku da se informiraju iz prve ruke o MTUP. Doktor fizike i profesor na Maharishi međunarodnom univerzitetu Johan Hagelin upoznao je sovjetske znanstvenike sa radovima o Maharishijevom efektu. Sovjeti su ispoljili veliko interesovanje, a tom prilikom su dogovoreni i novi susreti⁷². Najzanimljivija je informacija da je početkom ove godine u Moskvi, u suradnji sa sovjetskom vladom, osnovan Institut za TM, kao »joint-venture« projekat sovjetske vlade (ministarstva zdravlja) i Maharishijeve ajurvedske fondacije Indije.⁷³

Tako je možda još prerano za donošenje definitivnih stavova o efikasnosti Maharishijevog efekta (dok praktična potvrda na svetskoj razini ne postane još eksplicitnija, nakon formiranja »grupe 7000«, neophodno je nastaviti sa daljim empirijskim istraživanjima, budući da su dosadašnji eksperimenti na vodećim svetskim univerzitetima potvrdili njegovu delotvornost. Ukoliko i budući eksperimenti podrže dosadašnje rezultate, to bi moglo izazvati revolucionarne promene u znanosti i značilo bi neprocenjiv doprinos bilo kojoj društvenoj zajednici, odnosno bilo bi jedno od ključnih otkrića našeg doba.

⁶⁸ Clements G. »Tour of Universities in the People's Republic of China«; Maharishi University of Natural Law Press, Mentmore, Great Britain, 1986.

⁶⁹ Videti: »Maharishi International University News« p. 6, Fairfield, Iowa, Spring 1987.

⁷⁰ Videti Orme-Johnson D. W., Dillbeck M. C. »A proposal to establish a U.S. Academy of Peace; In: Proceedings of the hearing before the Subcommittees on International Security and Scientific Affairs and on International Operations of the Committee on Foreign Affairs and the Subcommittee on Postsecondary Education of the Committee on Education and Labour«; House of Representatives, Ninety-Seventh Congress, Second Session, on bills H. R. 5088 and H. R. 6182, 21 July 1982, p. 241—250; U. S. Government Printing Office, Washington D. C., 1982.

⁷¹ Dr. Jose Luis Alvares je izjavio da je ovlašten, od brazilskih vlasti, da ove podatke javno prezentira tokom globalnog, intersatelitskog TV prenosa iz Maharishijevog centra u New Delhiju, 12. 01. 1989. (za Evropu: ECS-1, channel-Flight 2, od 20—23 h). Takođe: »Berlinske Tidende« 25. 4. 1989, Copenhagen.

⁷² Videti: »Dr John Hagelin Addresses Top Soviet Physicists«; MIU News, p. 1, Winter 1988, Iowa, USA.

⁷³ Obavijesti Društva za primjenu TM, br. 2/1989. str. 11, Zagreb.

Takođe: »The Daily News« 28. 4. 1989.

»The Times of India« 2. 4. 1989. New Delhi itd.

Lazar Voš

WORLD PEACE
WORLD PEACE

Summary

Maharishi Mahesh Yogy is the author of a program for the establishment of world peace which is founded on the results of scientific experiments and on a technology that creates coherence within individual and collective consciousness and neutralizes stresses and tensions in individuals and in social communities. So far about forty sociological experiments have taken place confirming the thesis that one percent of the people can provoke qualitative changes in social environments.

... Maharishijevovog efekta (dok praktična potvrda na svetskoj razini ne postaje još eksperimentalna, već potvrđena grupom od 7000 ljudi, nepobedno je uspešno na daljini empirijskim istraživanjima, budući da su do sada bili eksperimenti na vodovima svetskim univerzitetima potvrdili njegovu delotvornost. Ukoliko budući eksperimenti potvrdi do sadašnje rezultate, to bi moglo izazvati revolucionarne promene u znanosti i značilo bi neprocenjiv doprinos bilo kojoj društvenoj zajednici, odnosno bilo bi jedno od ključnih otkrića našeg doba.

¹ Clements G. "Tour of Universities in the People's Republic of China", Maharishi University of Natural Law, Montmore, Great Britain, 1988.

² Videti: "Maharishi International University News", p. 6, Fairfield, Iowa, Spring 1987.

³ Videti Orme-Johnson G. W., Dillbeck M. C. "A proposal to establish a U.S. Academy of Peace: In Proceedings of the hearing before the Subcommittee on International Security and Scientific Affairs and on International Operations of the Committee on Foreign Affairs and the Subcommittee on Postsecondary Education of the Committee on Education and Labor; House of Representatives. Ninety-Seventh Congress, Second Session, on July 11, R. 5088 and H. R. 6182, 21 July 1981, p. 241—250; U. S. Government Printing Office, Washington, D. C., 1981.

⁴ Dr. Jose Luis Alvarez je izjavio da je otkrio da se brzo može uspostaviti vlasti da ovaj podatak javno prezentirati tokom globalnog istraživanja TV emisije iz Maharishijevog centra u New Delhiju, 12. 01. 1989. (an Evening, ECS-1, channel-Fight 1, 04-50—53 in: "Berlingske Tidende", 22. 4. 1989, Copenhagen).

⁵ Videti: "Dr. John Hagelin Addresses Top Soviet Physicists", MIU News, p. 1, Winter, 1988, Iowa, USA.

⁶ Otvoreni Diskursi sa ministrom TM dr. SARKAR, str. 11, Zagreb, "The Times of India", 2. 4. 1989, New Delhi (id).
"The Times of India", 2. 4. 1989, New Delhi (id).
"The Daily News", 28. 4. 1989.